

Aulikki Kuisma

Kaikki polut johtavat Korkeakoskelle

Huittisten Korkeakoski Osa 6



Huittisten Korkeakoski

Osa 6

Kaikki polut johtavat Korkeakoskelle

Aulikki Kuisma

Huittisten Korkeakoski

Osa 6

Kaikki polut johtavat Korkeakoskelle

Kansi: Rudolf Kivistön puusepänverstas purettiin purkukuntoisena ja purkaminen alkoi 25.4.2024. Tämä oli uuden ajan alku. On aika siirtyä eteenpäin!

Kannen kuva: Margit Tuomola 25.4.2024.

© 2024 Aulikki Kuisma

Kustantaja: Aulikki Kuisma Oy, Huittinen, Suomi

Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN: 978–952–69798-7-8

SISÄLTÖ

Esipuhe	7
Anna Jaakontyttären aikaa Hurrin talossa	11
Praadin talossa	45
Rudolf Kivistön arvokas perintö	83
Pappissuvusta tuli monen työn taitajia	111
Polku kulkee Korkeakoskelle	121
Kaharilan tiilitehdas	135
Logistiikka-alan koulutuskeskus Kaharilaan	153
Korkeakallion kallioalueella	159
Joulujuhlia ja kokoontumisia	163
Peräniityn torpan kotiseutujuhlat	165
Ajankohtaista Korkeakoskella ja muualla	169
Kiireettömälle kävelylle ehtivät kaikki!	173
Kirjallisuutta, lähteitä, lisätietoa	184

Esipuhe

Olimme Suomessa 1500-luvulla Ruotsin vallan alla ja Kustaa Vaasa päätti, että suomalaiset oli verolle pantava. Niinpä talot piti rekisteröidä. Maakirjoihin merkittiin 1540-luvulla kaksi Kaharilan ja viisi Korkeakosken taloa. Oli Kaharilan Kyssä ja Kaharilan Isokahri. Oli Korkeakoakosken Hurri, Praadi, Äyhö, Knihti ja Leski. Praadi tosin oli kahtena talona, Praadi I ja Praadi II. Kustaa Vaasalle voi antaa kiitoksen siitä, että tänä päivänä voimme seurata historiaa taaksepäin 1540-luvulle näiden talojen avulla.

Talollinen eli tilallinen oli sääty-yhteiskuntaan kuuluva termi, joka tarkoitti maatilansa omistavaa viljelijää tai muuta ammattilaista, joka omisti maatilan. Omistaja vastasi tilalle asetetuista veroista ja muista velvoitteista. Talolliset omistivat maata, joten tästä ryhmästä on ollut helppo saada tietoja, kun seuraa maanomistusta. Talonpoika tarkoitti talollista, joka hallinnoi viljelysmaita, metsää ja sai siitä pääasiallisen toimeentulonsa. Talollisen poika tai talollisen tytär tarkoitti maata omistavan väestön perillistä.

Kun seisomme kylän mäellä, Praadin ahteen tuntumassa, voimme kuvitella 1500-lukua, katsoa ympärillemme kyläonttia, jossa Korkeakosken talojen päärakennukset sijaitsevat.

Kun katsomme kohti Lauttakylää ja Pyhän Katariinan kirkkoa, voimme nähdä sarkajakoisen kyläaukean, joka perustui

yhteisomistukseen. Kyläyhteisö omisti maan ja yksittäinen talo omisti muodollisesti osuuden kylästä eli jakokunnasta. Samaan jakokuntaan kuuluvilla taloilla oli yhteinen metsä ja yhteinen kalavesi. Usein jakokunnan alue oli sama kuin kylä, mutta jakokunta saattoi koostua useasta kylästä. Jakokunnan rajoina täällä olivat Loimijoki ja Punkalaitumenjoki. Kullekin talolle oli jaettu kylän kaikista pelto- ja niittyloikoista kapeita sarkoja vuorotellen. Näin jako oli suoritettu oikeudenmukaisesti ja jokaisella talolla oli tasalaatuista maata. Yksittäisen talon maaosuus riippui siitä, kuinka suuri osuus eli manttaali talolla oli kylästä.

Voidaan sanoa, että 1700-luku oli Korkeakoskella suurten muutosten aikaa. Yleensä vanhin poika sai talon ja voi jatkaa talollisena ja isäntänä kotitilallaan. Nuoremmat joutuivat etsimään muita ansaintamahdollisuuksia. Toisinaan hyvillä naimakaupoilla saattoi päästä vaimon taloon isännäksi, jos tilalla oli isännän paikka vapaana ja omasta takaa ”vain tyttäriä”. Yleensä nuoremmat pojat saivat torpan, ryhtyivät sotilaiksi tai käsityöläisiksi. Oli myös mahdollista toimia kotitilallaan työssä. Taistelu talosta ja isännän asemasta saattoi olla hyvinkin kovaa.

Torpparit olivat talojen vuokraviljelijöitä ja 1700-luvun lopulla yhä kasvava ryhmä. Torpparit raivasivat peltoa ja laajensivat asutusta uusille alueille. Torpparit vuokrasivat osan talosta, mutta lampuodit vuokrasivat koko talon.

Talon palvelusväkeen kuuluivat rengit, piiat ja muonamiehet. Hyvä renki oli arvostettu työntekijä ja sai yleensä hyvää palkkaa. Naimattomat rengit saattoivat asua talon huoneissa tai rengintuvassa. Renki saattoi kuitenkin olla myös mäkitupalainen, jolla oli perhe elätettävänä.

Mäkitupa oli pieni mökki, joka sijaitsi ensin yhteismaalla ja myöhemmin vuokramaalla. Siinä oli aluksi vain yksi huone, porstua ja ulkouuni. Porstua tarkoitti eteistä. Ilmeisesti keittiötä ei tarvittu, koska ruokailut tapahtuivat pääosin taloissa. Myöhemmin, kun savupirteistä 1800-luvulla luovuttiin, mökit sijaitsivat omalla maalla ja niihin rakennettiin jatkeeksi keittiö.

Piikoja tarvittiin talon töissä ja heidän työpanoksensa oli suuri. Piikojen arvostuksessa olisi varmasti ollut parantamisen varaa, mutta he saattoivat liikkua vapaasti ja päästä siirtymään parempiin taloihin ja uusiin tehtäviin. Aviottomat lapset eivät useinkaan olleet ongelma vaan lapsen hoito yleensä järjestyi tavalla tai toisella. Piika sai omaa rahaa ja pystyi mahdollisesti jopa säästämään rahaa tulevaisuuteen siirtyäkseen ns. itselliseen elämään.

Muonamies tarkoitti tilatonta, mutta omillaan asunutta henkilöä, joka teki päivätöitä maanomistajille. Muonamies sai nimensä mukaisesti osan palkastaan ruokana.

Kaikkien oli tehtävä työtä. Jokaisella oli tärkeä rooli valtakunnan yhteisen tulevaisuuden rakentamisessa. Irtolaisia ei

olisi saanut olla, mutta kun heitä ilmaantui, heidät pakotettiin tekemään työtä. Laki edellytti, että jokainen, joka ei ollut maanomistaja tai hänen perheensä jäsen, oli hakeuduttava vuosipalkolliseksi, sotilaaksi tai muuhun tuottavaan työhön. Työhön kykenemättömien hoito järjestettiin taloissa ruotukierroilla. Tähän tuli parannusta paljon myöhemmin vasta kunnallishallinnon kehittymisen myötä.

Isojako oli maanjakotoimitus, joka toteutettiin 1700-luvun jälkipuoliskolla. Tällä korvattiin vanha sarkajako ja poistettiin vainiopakko sekä yhdistettiin talojen kapeat hajallaan olevat peltosarat suuremmiksi lohkoiksi.

Vainiopakko tarkoitti aiemmin kyläyhteisössä vallinnutta yhteistyöpakkoa peltoviljelyssä. Kun kylän pellot oli jaettu taloille kapeina sarkoina, työt oli tehtävä yhdessä viljelleen samaa kasvia samanaikaisesti. Kun viereiset sarat omisti yleensä toinen talollinen, ei voinut omalla viljelytyöllään aiheuttaa haittaa naapuritalon viljelyksille.

Isännillä oli yleisesti käytössään isännänkaappi, jossa isäntä säilytti tärkeitä talon ylläpitoon liittyviä tavaroitaan kuten avaimia, rahaa, juomia tai Raamattua. Isännänkaappeja oli monenlaisia ja -kokoisia, mutta yleinen malli oli seinäkaappi, jossa tavallisesti oli peiliovi ja yksi hyllylauta. Tällainen isännänkaappi kiinnitettiin seinään paksuilla koukuilla ja siinä oli lukko. Myös rengeillä saattoi olla lukollinen renginkaappi, jota tämä kuljetti mukanaan.

Kaikki polut johtavat
Korkeakoskelle. Tarinat
liikkuvat ihmisten mukana
erilaisia polkuja pitkin.
Toisinaan tarinat lähtevät
liikkeelle kaukaa ja päätyvät
Korkeakoskelle, toisinaan ne
lähtevät Korkeakoskelta ja
päätyvät kauas. Jotkut sanat ja
jotkut ihmiset muistetaan
ikuisesti.

